

SPIS TREŚCI

WYKAZ SKRÓTÓW	15
WSTĘP	19

ROZDZIAŁ PIERWSZY

ISTOTA WOLNOŚCI ZWIĄZKOWYCH I ICH GRANIC	31
1. Uwagi wprowadzające	31
2. Geneza i natura wolności związkowych	32
2.1. Ewolucja prawodawstwa traktującego o wolnościach i prawach związkowych w rysie historycznym	32
2.2. Teoretycznoprawne ujęcie wolności związkowych z perspektywy ich natury, charakteru oraz treści	39
2.2.1. Uwagi ogólne	39
2.2.2. Przyrodzona, niezbywalna i nienaruszalna godność człowieka jako źródło wolności związkowych	41
2.2.3. Treść wolności związkowych w indywidualnym i zbiorowym wymiarze	42
2.2.4. Charakter rodzajowy wolności związkowych	45
3. Systematyka wolności związkowych funkcjonujących w polskim systemie prawnym: między monizmem a pluralizmem wolnościowym	47
3.1. Uwagi ogólne	47
3.2. Koncepcja monistyczna	48
3.3. Koncepcja pluralistyczna	51
3.4. Koncepcja meta-wolności związkowych	55
4. Miejsce wolności związkowych wśród wolności i praw konstytucyjnych	58
4.1. Uwagi ogólne	58
4.2. Wolności związkowe jako zasada ustroju państwa	59
4.3. Wolności związkowe jako filary solidarności, dialogu i współpracy partnerów społecznych	61
4.4. Wolności związkowe jako kategoria wolności i praw człowieka	63
5. Teoretyczne ujęcie granic wolności związkowych	67
5.1. Czy wolność ma granice?	67

5.2. Złożona istota granic wolności prawnie chronionych	69
5.3. Między prawem a wolnością: ograniczona swoboda prawodawcy w sferze kształtowania granic wolności związkowych	72
5.4. Powszechne warunki dopuszczalności ograniczania wolności prawnie chronionych	74
5.5. Kryterium skutkowe jako właściwe kryterium oceny działalności prawodawczej w obszarze ograniczania wolności związkowych	76
5.6. Konieczność uwzględnienia specyfiki poszczególnych filarów wolności związkowych w procesie identyfikacji, charakterystyki i ewaluacji poszczególnych ograniczeń	78
6. Uwagi końcowe	78

ROZDZIAŁ DRUGI

KONSTYTUCYJNY MODEL OGRANICZANIA WOLNOŚCI ZWIĄZKOWYCH	80
1. Uwagi wprowadzające	80
2. Konstytucyjne ograniczenia wolności związkowych w ujęciu historycznym	81
2.1. Ograniczenia wolności związkowych w polskich konstytucjach okresu międzywojennego	81
2.2. Granice wolności związkowych w Konstytucji PRL	84
3. Charakterystyka aktualnego konstytucyjnego modelu ograniczania wolności związkowych	86
3.1. Uwagi ogólne	86
3.2. Motywy leżące u podstaw decyzji prawodawcy konstytucyjnego o odwołaniu się do standardu umowy międzynarodowej w zakresie ograniczania wolności związkowych	87
3.3. Istota i charakter konstytucyjnego odesłania do umów międzynarodowych w związku z ograniczaniem wolności związkowych	91
3.4. Wynik konstytucyjnego testu proporcjonalności stosowanych ograniczeń jako uniwersalna i ostateczna granica legislacyjna w procesie prawnego limitowania wolności związkowych	100
4. Konstytucyjne ograniczenia i wyłączenia dotyczące wolności związkowych w ujęciu podmiotowym i przedmiotowym	105
4.1. Uwagi ogólne	105
4.2. Konstytucyjne ograniczenia i wyłączenia o charakterze przedmiotowym	106
4.2.1. Konstytucyjne zakazy tworzenia określonego typu organizacji związkowych ..	106
4.2.2. Odrębny standard ograniczania konstytucyjnego prawa do strajku pracowniczego	110
4.2.3. Ograniczenia wolności związkowych a konstytucyjna regulacja stanów nadzwyczajnych	113
4.3. Konstytucyjne ograniczenia i wyłączenia o charakterze podmiotowym	115
5. Uwagi końcowe	119

ROZDZIAŁ TRZECI

MIĘDZYNARODOWY MODEL OGRANICZANIA WOLNOŚCI ZWIĄZKOWYCH ...	121
1. Uwagi wprowadzające	121
2. Zakres obowiązywania umów międzynarodowych w obszarze ograniczania wolności związkowych – między literalną treścią umowy a jej wykładnią	123

3. Problematyka kształtowania granic wolności związkowych w systemie aktów uniwersalnych	125
3.1. Wolności i prawa związkowe w prawodawstwie Organizacji Narodów Zjednoczonych	125
3.2. Uniwersalne standardy ograniczania wolności i praw związkowych ukształtowane w aktach prawnych ONZ	127
4. Legislacyjne i materialne granice wolności związkowych w dokumentach Międzynarodowej Organizacji Pracy	132
4.1. Przegląd najważniejszych aktów prawnych Międzynarodowej Organizacji Pracy wiążących polskiego ustawodawcę w obszarze wolności i praw związkowych	132
4.2. Generalny model ograniczania wolności i praw związkowych w świetle prawodawstwa Międzynarodowej Organizacji Pracy	135
5. Granice wolności związkowych w systemach regionalnych	141
5.1. Wolności związkowe i ich granice w aktach prawnych Rady Europy	141
5.1.1. Europejska Konwencja o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności	142
5.1.2. Europejska Karta Społeczna	146
5.2. Prawodawstwo UE a ograniczanie wolności związkowych	153
6. Zakaz nadużywania kompetencji prawodawczych oraz wolności i praw związkowych jako podstawowa granica legislacyjna i materialna w prawodawstwie międzynarodowym	157
7. Wzajemne relacje pomiędzy standardami ograniczania wolności związkowych ukształtowanymi w poszczególnych umowach międzynarodowych wiążących Polskę	161
8. Uwagi końcowe – czy prawo międzynarodowe pozwala ustawodawcom krajowym na naruszenie istoty wolności związkowych?	167

ROZDZIAŁ CZWARTY

ZWIĄZKOWA WOLNOŚĆ ZRZESZANIA SIĘ Z PERSPEKTYWY JEJ GRANIC	174
1. Uwagi wprowadzające	174
2. Podmiotowe granice związkowej wolności zrzeszania się	176
2.1. Uwagi ogólne	176
2.2. Osoby samozatrudnione oraz świadczące pracę w oparciu o formy cywilnoprawne na krajowym rynku pracy w kontekście związkowej wolności zrzeszania się	178
2.3. Pojęcie człowieka pracy w Konstytucji i prawie międzynarodowym jako wartość graniczna zakresu podmiotowego związkowej wolności koalicji	183
2.3.1. Uwagi terminologiczne	183
2.3.2. Człowiek pracy w prawie międzynarodowym	184
2.3.2.1. Problem ścisłego tłumaczenia języka autentycznego aktów prawa międzynarodowego w kontekście kształtowania statusu człowieka pracy ..	184
2.3.2.2. Rola międzynarodowych organów implementacyjnych w definiowaniu cech dystynktywnych człowieka pracy	188
2.3.3. Człowiek pracy w rozważaniach Trybunału Konstytucyjnego w kontekście wyroku w sprawie K 1/13	195
2.3.3.1. Problematyka podmiotowych granic związkowej wolności zrzeszania się w dotychczasowym orzecznictwie Trybunału Konstytucyjnego	195
2.3.3.2. Koncepcja podmiotu związkowej wolności zrzeszania się przyjęta przez Trybunał Konstytucyjny w sprawie K 1/13	196

2.3.3.3. Uwagi krytyczne	198
2.3.3.4. Postulowany sposób definiowania pojęcia „człowiek pracy” na poziomie konstytucyjnym	206
2.4. Krytyczna analiza ustawowego pojęcia „człowiek pracy” w kontekście wolności zrzeszania się w związkach zawodowych	215
2.4.1. Kontekst czasowy	215
2.4.2. Człowiek pracy w ustawie związkowej w stanie prawnym obowiązującym do 31 grudnia 2018 roku	216
2.4.2.1. Pełne prawo koalicji ludzi pracy w przededniu nowelizacji	216
2.4.2.2. Ograniczone prawo koalicji ludzi pracy przed nowelizacją	221
2.4.3. „Człowiek pracy” w stanie prawnym obowiązującym od 1 stycznia 2019 roku	225
2.4.3.1. Zasadniczy cel analizowanej reformy prawa związkowego	225
2.4.3.2. Pełne prawo koalicji ludzi pracy po nowelizacji	225
2.4.3.3. Ograniczone prawo koalicji ludzi pracy po nowelizacji	231
2.5. Ustawowe podmiotowe wyłączenia i ograniczenia związkowego prawa koalicji w służbach publicznych	233
2.5.1. Specyfika ograniczania prawa koalicji w służbach publicznych	233
2.5.2. Granice wolności zrzeszania się funkcjonariuszy publicznych w świetle standardów międzynarodowych	235
2.5.3. Członkowie administracji publicznej	240
2.5.4. Funkcjonariusze Policji oraz służb pokrewnych	247
2.5.5. Członkowie sił zbrojnych	250
3. Modele legalizacji ruchu związkowego oraz ich wpływ na kształt granic związkowej wolności zrzeszania się	253
3.1. Uwagi ogólne	253
3.2. Notyfikacja i rejestracja jako modele legalizacji działalności związkowej w świetle standardów międzynarodowych	257
3.3. Polski model legalizacji działalności związkowej w kontekście granic związkowej wolności zrzeszania się	260
3.3.1. Ogólna charakterystyka polskiego modelu	260
3.3.2. Obligatoryjna treść statutu organizacji związkowej w kontekście międzynarodowych standardów legislacyjnych	262
3.3.3. Minimalna liczba osób uprawnionych do utworzenia organizacji a problem niskiego stopnia uzwiązkowienia rynku pracy w Polsce	265
3.3.3.1. Wpływ wymogu zachowania minimalnej liczby założycieli i członków na sytuację prawną organizacji związkowej	265
3.3.3.2. Stanowisko organów międzynarodowych w przedmiocie dopuszczalnych wymogów liczbowych w procesie tworzenia i działania organizacji związkowych	266
3.3.3.3. Minimalna liczba założycieli i członków organizacji związkowej a realia polskiego rynku pracy	268
3.3.3.4. Propozycje rozwiązania zarysowanego problemu	270
3.3.4. Postępowanie w przedmiocie rejestracji organizacji związkowej i jego reglamentacyjne oddziaływanie na związkową wolność zrzeszania się	275

3.3.5. Zakres kontrolnych kompetencji sądu rejestrowego w procesie rejestracji organizacji związkowej	280
3.3.6. Charakter prawny i skutki prawne rejestracji organizacji związkowych	284
4. Stowarzyszenie zawodowe jako alternatywa dla związku zawodowego w procesie ograniczania gwarancji związkowych na poziomie ustawowym	291
4.1. Uwagi ogólne	291
4.2. Związek zawodowy w ujęciu funkcjonalnym	292
4.3. Związek zawodowy a stowarzyszenie – między genetycznym pokrewieństwem a funkcjonalną odmiennością	296
4.4. „Zwykły” związek zawodowy	298
5. Uwagi końcowe	300

ROZDZIAŁ PIĄTY

NEGATYWNA WOLNOŚĆ ZWIĄZKOWA I JEJ GRANICE	306
1. Uwagi wprowadzające	306
2. Polski model negatywnego wymiaru wolności związkowych i jego granice	310
2.1. Uwagi ogólne	310
2.2. Związek zawodowy jako dobrowolna organizacja ludzi pracy w kontekście negatywnego wymiaru wolności związkowych	311
2.3. Zakaz dyskryminacji ze względu na fakt pozostawania poza związkiem zawodowym	317
2.3.1. Istota zakazu	317
2.3.2. Obowiązki pracodawców	318
2.3.3. Obowiązki innych podmiotów	320
2.3.4. Szczególny obowiązek pracodawcy w kontekście zasady równości w prawie ..	321
2.3.5. Zakaz dyskryminacji a negatywne konsekwencje wynikające z faktu pozostawania poza związkiem zawodowym	324
2.4. Poszanowanie negatywnej wolności związkowej w kontekście zasady reprezentacji ogólnej i szczególnej	325
2.4.1. Zakres reprezentacji związkowej	325
2.4.2. Zasada reprezentacji ogólnej	326
2.4.3. Zasada reprezentacji szczególnej	329
2.5. Monopol formy organizacyjnej związku zawodowego a negatywna wolność związkowa	330
3. Problematyka dopuszczalność stosowania klauzul bezpieczeństwa związkowego w krajowych stosunkach przemysłowych	335
3.1. Uwagi ogólne	335
3.2. Typy klauzul bezpieczeństwa związkowego oraz ich wpływ na swobodę pozostawiania poza związkiem zawodowym	338
3.3. Dopuszczalność stosowania klauzul bezpieczeństwa związkowego w świetle standardów międzynarodowych	342
3.4. Związek między stosowaniem klauzul związkowych a stopniem uzwiązkowienia danego rynku pracy na przykładzie wybranych porządków prawnych	348
2.5. Potencjał stosowania klauzul bezpieczeństwa związkowego w polskim systemie prawnym	354
4. Uwagi końcowe	357

ROZDZIAŁ SZÓSTY

GRANICE AUTONOMII ZWIĄZKOWEJ	361
1. Uwagi wprowadzające	361
2. Granice niezależności związków zawodowych i organizacji pracodawców	366
2.1. Uwagi ogólne	366
2.2. Pracodawca jako podmiot aktywnie zaangażowany w życiu pracowniczych organizacji związkowych w kontekście problematyki „żółtych” związków zawodowych	368
2.3. Potrzeba ograniczania aktywności politycznej ruchu związkowego	377
2.4. Sądowy nadzór nad działalnością związkową i jego wpływ na autonomię partnerów społecznych w Polsce	380
2.4.1. Uwagi ogólne	380
2.4.2. Nadzorowanie działalności związkowej w świetle standardów międzynarodowych	381
2.4.3. Kryterium zgodności z prawem jako podstawowa granica materialna dla swobody działania organizacji związkowych w Polsce	382
2.4.3.1. Uwagi wstępne	382
2.4.3.2. Wpływ reformy prawa związkowego z 1 stycznia 2019 r. na zakres ingerencji nadzorczej sądu rejestrowego	382
2.4.3.3. Wzorce nadzoru – kodeks dobrych praktyk związkowych	383
2.4.3.4. Szczególne znaczenie klauzul generalnych z art. 8 k.p.	386
2.4.3.5. Działalność organu związkowego jako przedmiot sądowego nadzoru 390	
2.4.4. Konsekwencje prawne podjęcia działalności niezgodnej z prawem	391
2.4.5. Postępowanie nadzorcze a standardy legislacyjne wiążące krajowego pracodawcę	393
3. Granice samorządności związków zawodowych i organizacji pracodawców	396
3.1. Uwagi ogólne	396
3.2. Wybrane standardy uzasadniające reglamentację swobody partnerów społecznych w zakresie kształtowania swojej struktury organizacyjnej	398
3.3. Charakter prawny statutu a granice swobody kształtowania organizacji wewnętrznej	402
3.4. Granice swobody kształtowania zasad nabywania i utraty statusu członka danej organizacji	406
3.5. Wybrane standardy reglamentujące swobodę prowadzenia statutowej działalności ..	411
4. Uwagi końcowe	413

ROZDZIAŁ SIÓDMY

GRANICE RÓWNOŚCI ZWIĄZKOWEJ	417
1. Uwagi wprowadzające	417
2. Granice zasady równości w orzecznictwie Trybunału Konstytucyjnego	421
3. Wyjątki od zasady równości związkowej w świetle standardów Międzynarodowej Organizacji Pracy	422
4. Kryterium reprezentatywności jako granica równouprawnienia partnerów społecznych i pluralizmu związkowego	424

4.1. Uwagi ogólne	424
4.2. Prawny mechanizm wyłaniania reprezentatywnych organizacji	425
4.3. Skutki i funkcje różnicowania organizacji w oparciu o kryterium reprezentatywności	427
4.3.1. Skutki przypisania danej organizacji statusu reprezentatywnej	427
4.3.2. Funkcje przypisywane konstrukcji prawnej reprezentatywności związkowej ...	429
4.3.2.1. Uwagi wstępne	429
4.3.2.2. Funkcja porządkująco-kolizyjna	430
4.3.2.3. Wyłanianie najbardziej efektywnej reprezentacji związkowej	431
4.3.2.4. Konsolidacja ruchu związkowego	433
5. Problem asymetrii uprawnień partnerów społecznych	436
6. Potrzeba dyferencjacji pozycji prawnej poszczególnych kategorii ludzi pracy a zakładowy	
poziom dialogu i współpracy partnerów społecznych	441
6.1. Uwagi ogólne	441
6.2. Dyferencjacja jako cecha zbiorowego prawa pracy	443
6.3. Socjologiczne motywy uzasadniające potrzebę różnicowania pozycji prawnej pra-	
cowników i innych osób wykonujących pracę w zbiorowym prawie pracy	444
6.4. Wiąż z zakładem pracy jako kryterium uzasadniające potrzebę różnicowania związ-	
kowych uprawnień pracowników i innych osób wykonujących pracę zarobkową na	
poziomie zakładu pracy	447
6.5. Podstawowe dylematy związane z potrzebą różnicowania związkowych uprawnień	
pracowników i innych osób wykonujących pracę zarobkową na poziomie zakładu	
pracy	452
7. Uwagi końcowe	456
ZAKOŃCZENIE	460
BIBLIOGRAFIA	473
STRESZCZENIE	501
SUMMARY (The limits of trade union freedoms in the Polish legal system).....	503